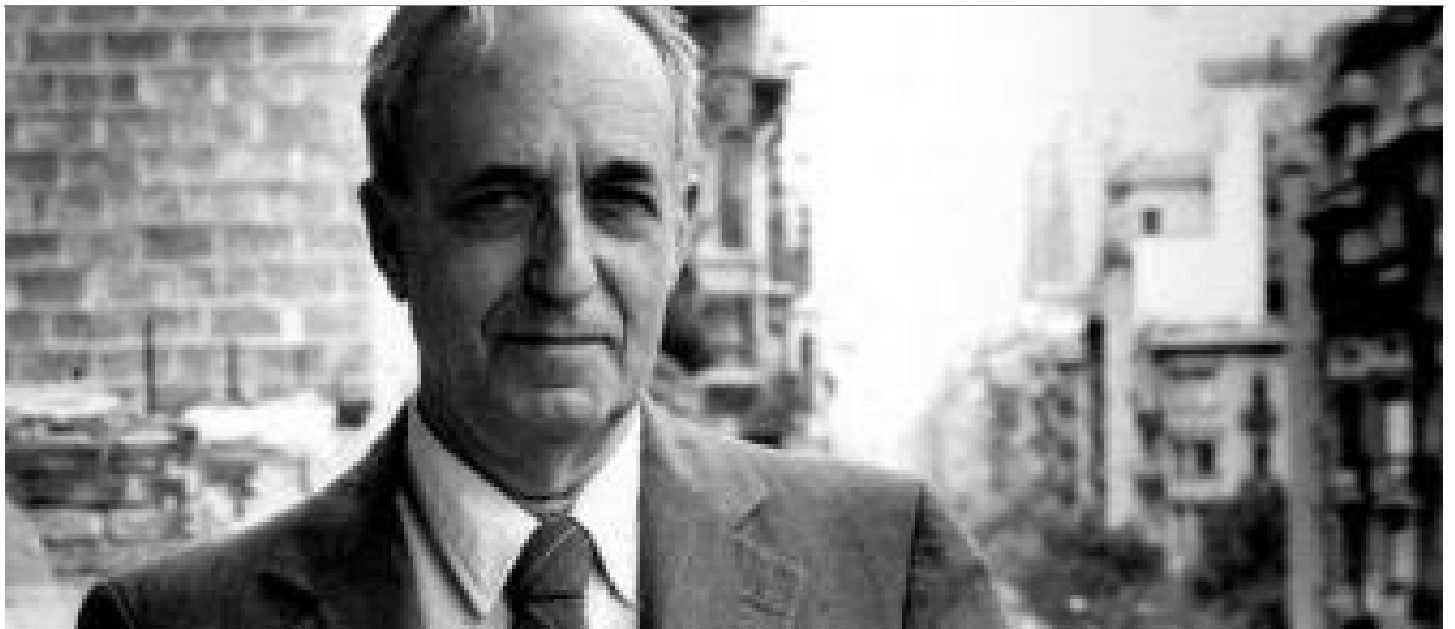

Ferrater Mora i la ironia d'en Cervantes

Autor: Carles Ortiz

Data de publicació: 27-02-2014

Per què la ironia d'En Cervantes s'assembla tant a la ironia catalana? On la va adquirir? Podria ser la ironia cervantina un rastre més de la seva catalanitat? En Carles Ortiz així ho defensa.

Josep Ferrater Mora (Barcelona, 1912 - 1991) escriptor, assagista i considerat el millor filòsof català del segle XX, va escriure l'assaig *Les Formes de la Vida Catalana* durant el seu exili a Xile, i es va publicar per primera vegada al 1944, en una edició molt limitada, amb motiu dels Jocs Florals a l'exili que se celebraren a Santiago de Xile el mateix any.

En aquest assaig Ferrater fa una reflexió sobre la manera de ser dels catalans. Ferrater considera els trets predominants dels catalans com a "formes de vida", i que concretament són quatre: la continuïtat, el seny, la mesura i la ironia.

Quan parla de la ironia del català, diu que és "una cosa que brolla de la mateixa entranya del seu ésser, d'una realitat que constitueix un dels pilars essencials de la seva vida".

També diu que per esbrinar com és la ironia catalana cal veure i comparar com són altres tipus d'ironia: "Sense una prèvia distinció entre els diferents tipus d'ironia no trobarem el sentit particular que la ironia i l'expressió irònica tenen per al català".

En Ferrater ens ve a dir que cada poble té la seva forma d'ironia i que, segons la manera de ser, de pensar i, en definitiva, d'entendre el món, així serà la seva ironia.

Així ens descriu la ironia clàssica de l'antiga Grècia, representada per Sòcrates, i diu que la ironia per Sòcrates era una actitud "que renuncia a la drecera, que deixa d'expressar-se directament per a dir el mateix a través d'un rodeig".

De la francesa, diu que és una ironia intel·lectual, "una ironia més fina, perquè, en lloc de referir-se a les coses

mateixes, es refereix als conceptes de les coses".

I també descriu la ironia castellana i ens comenta que és una "ironia amarga, pregonada i conceptuosa", que En Quevedo i la seva obra representen perfectament. Però, atenció: tot seguit es troba amb l'obra d'En Cervantes i, com si alguna cosa no li quadrés, per fer-la encabir dins la ironia castellana diu el següent: "Lluny de mi pretendre que és tan amarga i tan desesperada tota la ironia de Castella. La ironia de Cervantes, és, per exemple, tot el contrari; ens proporciona un model de la veritable fecunditat de la ironia".

Arribats a aquest punt, un no pot deixar de fer-se algunes preguntes. És a dir, si com diu al principi, la ironia és una expressió de la forma de ser d'un poble, una expressió de la seva personalitat, aleshores, Castella té dues personalitats? Dues formes de ser? I, a més a més, totalment contràries l'una de l'altra? Hi ha algun poble en aquest món que tingui dues maneres de ser?

Ferrater dedica un bon tros de l'assaig sobre la ironia a parlar de la ironia d'En Cervantes. Sembla com si trobés tan xocant que Castella tingui dues maneres de ser, dues formes d'ironia, que per això dedica bastantes frases a descriure la ironia d'En Cervantes. I, així, ens exposa: "És una ironia que acaba per fer-nos estimar els homes i per llançar-nos en mig dels camins de terra, com don Quixot, a fi de salvar-los". I insisteix que, "comparada amb ella, la ironia de Quevedo és exactament el contrari".

Així, tornant a la definició de la ironia catalana, acaba qualificant-la de "fecunda", que no "fereix ni lacera", perquè, "en certa manera es troba en l'indret on conflueixen la ironia intel·lectual i la ironia absolutament desesperada".

I, finalment, acaba reblant: "Si alguna cosa se li assembla [a la ironia catalana] és justament la que Cervantes representa amb la seva universalitat meravellosa, una ironia que pot qualificar-se provisòriament de fecunda".

Arribats al final només cal preguntar-se com és possible que algú nascut a Alcalà de Henares escrigui amb una ironia tan semblant a la catalana? En Ferrater no s'ho va qüestionar, però vull recordar que això ho escrivia al 1944. Fins avui, no conec cap altre autor anterior que hagi insinuat que alguna cosa estranya passava amb Cervantes.

Així, com Ulloa va ser el primer autor en demostrar que Colom era català, vull reivindicar des d'aquestes línies a Josep Ferrater Mora com el primer autor que va insinuar o entreveure la possible catalanitat d'en Cervantes a través de la seva ironia.

Carles Ortiz